

De impact van het straathoekwerk

**DE BIJDRAGE VAN HET STRAATHOEKWERK
VOOR DE DOELGROEP**

Inhoud

Leeswijzer	4
Wat is het straathoekwerk?	5
Wat is het doel van het straathoekwerk?	7
Voor wie is het straathoekwerk?	8
Context straathoekwerk	8
Doelgroep	10
1.1 Wie is de doelgroep?	10
1.2 Hoe ziet het contact met het straathoekwerk eruit?	12
1.3 Bijdrage straathoekwerk voor de doelgroep	13
Gemarginaliseerd	13
Moeilijkheden in zelfstandig functioneren	15
Schuurt in persoonlijke leven	17
2. Persoonlijke omgeving	18
2.1 Wie zijn de informele zorgverleners?	18
2.2 Hoe hebben informele zorgverleners contact met het straathoekwerk?	19
2.3 Bijdrage straathoekwerk voor de persoonlijke omgeving	20
3. Bijdrage straathoekwerk voor leefomgeving	23
3.1 Wie zijn de personen in de leefomgeving?	23
Verantwoording	24
Literatuur	30

Leeswijzer

In deze brochure staan de belangrijkste bevindingen van een langlopend onderzoek naar de bijdrage van het straathoekwerk aan het realiseren van volwaardige participatie van mensen die geen ondersteuning ontvangen maar deze ondersteuning wel nodig hebben. Deze brochure is samengesteld op basis van het boek *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk* dat in juli 2022 uitgegeven is door SWP.

In deze uitgave staat eerst kort beschreven wat het straathoekwerk is, welke doelen het straathoekwerk nastreeft, voor wie het straathoekwerk is en hoe het straathoekwerk gepositioneerd is in het sociaal werk in Nederland. Vervolgens kijken we naar resultaten van longitudinaal cohortonderzoek, wat uitgevoerd is onder 927 mensen die tot de doelgroep behoren van het straathoekwerk in een periode van 14 maanden (september 2017 tot en met september 2018). Meer informatie is te vinden in de verantwoording van deze brochure.

Doel van dit onderzoek was inzicht krijgen in wie de doelgroep van het straathoekwerk is, hoe zij naar hun eigen leven kijken en wat de bijdrage van het straathoekwerk op hun leven is. In dit deel staat beschreven wie de doelgroep is, hoe zij contact hebben met het straathoekwerk en wat de bijdrage van het straathoekwerk voor hen is.

Waar we een verschil van het straathoekwerk presenteren, is deze significant als de p-waarde lager is dan 0.05 ($p < .05$). Dit betekent dat het voor 95% zeker is dat een resultaat niet op toeval berust. Omdat dit het eerste grote onderzoek is naar het straathoekwerk in Nederland, laten we aanvullend ook aanwijzingen voor significantie zien, wat betekent dat de p-waarde lager is dan 0.1 ($p < .01$). Dit betekent dat voor 90% zeker is dat een resultaat niet op toeval is berust.

Wat is het straathoekwerk?

Het straathoekwerk is de eerste en de laatste schakel (en kans) in de keten van ontplooiing en hulpverlening (Dynamo International, 2008). Straathoekwerkers vervullen een brugfunctie voor de doelgroep naar reguliere voorzieningen en hulpverlening en tussen reguliere voorzieningen en hulpverlening en de doelgroep. Omdat een deel van de problemen van de doelgroep voortkomt uit marginalisering, combineert het straathoekwerk hulpverlening met sociale actie (Kelderman & Jezek, 2010). Straathoekwerkers benaderen de doelgroep en de personen in hun omgeving actief en proberen hen verder te helpen. Door het uitreikende, ondersteunende, begeleidende en schadebeperkende karakter vormt het straathoekwerk een link tussen de samenleving en diegenen die zich (al dan niet vrijwillig) buiten de maatschappij geplaatst hebben (Wolf, 1997). Het straathoekwerk doet wat nodig is, heeft een lange adem en bezit onderscheidend vermogen waarmee zij in staat is te weten wanneer zij niet (meer) nodig is.

Het straathoekwerk in Nederland is niet nieuw, het is een methodiek die al decennialang beoefend wordt door straathoekwerkers in heel Nederland en in de rest van de wereld. Werken in de frontlinie, werken als vooruitgeschoven posten, werkers in het grijze gebied tussen vrijwilligheid en dwang en drang (Van Doorn e.a., 2015), zijn omschrijvingen voor dit mooie en belangrijke ambacht.

Kenmerkend voor het straathoekwerk is dat het een laagdrempelige en professionele vorm is van aanwezig zijn en blijven in de leefwereld van jongeren en volwassenen waar en wanneer zij zich in deze leefwereld bevinden. Straathoekwerkers leggen gevraagd en ongevraagd contact met de doelgroep en onderhouden dit contact, waardoor zij een constante factor zijn in de leefwereld en leefomgeving van haar doelgroep. De kern van de werkwijze is het contact maken, het opbouwen van een werkrelatie (o.a. vertrouwensrelatie) met de doelgroep, vaak door langere tijd in dezelfde omgeving te bivakkeren.

Het straathoekwerk werkt vanuit de openbare ruimte, zoals op straat, in parken, speelpleinen, bars, coffeeshops en shishalounges.

Ook komen zij achter de voordeur van mensen in hun eigen huis of plek waar ze verblijven, in kraakpanden of garageboxen. Ook zijn straathoekwerkers te vinden in kerken, moskeeën, scholen en in buurthuizen. Recent wordt ook de onlinewereld (sociale media) belangrijker. Straathoekwerkers maken gebruik van digitale devices om te online leefwereld van de doelgroep te verkennen, om contact te leggen en te onderhouden met de doelgroep en om hun te kunnen volgen. Recenter, in een stroomversnelling gekomen ten tijde van COVID-19 (2020), wordt de sociale media ook ingezet voor begeleidingsgesprekken door bijvoorbeeld te videobellen via WhatsApp, Jitsi of Zoom.

Wat is het doel van het straathoekwerk?

Het hoofddoel van het straathoekwerk is om mensen die door een veelvoud van problemen de relatie met de samenleving (dreigen te) verliezen te ondersteunen om (volwaardig) deel te nemen aan de samenleving. Met volwaardige participatie in de samenleving bedoelen wij dat de doelgroep deel kan nemen aan de samenleving, de samenleving mee vorm geeft en dat de samenleving zich opent voor het zijn en de inbreng van de doelgroep (Coesee e.a., 2009; de Winter, 2000, Metz, 2017). Bijdragen aan de volwaardige participatie in de samenleving van de doelgroep van het straathoekwerk is nodig omdat zij door hun meervoudige problematiek, door hun gemarginaliseerde positie, moeilijkheden in zelfstandig functioneren, schuren in persoonlijk leven en schuren in maatschappelijk leven niet in staat zijn om zelfstandig deel te nemen aan de samenleving (Rauwerdink-Nijland & Metz, 2018, Andersson, 2011; Dewaele, 2006; Kelderman, 2002).

Om het algemene doel te bereiken, kent het straathoekwerk acht subdoelen.

1. Er zijn voor mensen die ondersteuning nodig hebben, maar deze niet krijgen
2. Oplossen van acute problemen
3. Toeleiden naar reguliere voorzieningen en hulpverlening
4. Vergroten zelfstandigheid
5. Versterken sociaal netwerk
6. Vergroten maatschappelijke participatie
7. Stabiliseren en verbeteren veiligheid- en leefbaarheid woon- of verblijfplek
8. Stabiliseren en versterken leefomgeving

Voor wie is het straathoekwerk?

De doelgroep van het straathoekwerk in Nederland bestaat uit jongeren en volwassenen die geen gebruik (meer) maken van reguliere voorzieningen en hulpverlening, terwijl hier wel aanleiding voor is (Rauwerdink-Nijland & Metz, 2020; Kelderman & Jezek, 2010; Kelderman, 2002). Ze zijn niet (meer) in staat om zelf hulp te vragen of maken nauwelijks gebruik van reguliere voorzieningen en hulpverlening terwijl hier wel aanleiding voor is. De doelgroep van het straathoekwerk wordt gezien als hard-to-reach, (ze vinden ze weg naar ondersteuning niet), als zorgmijders (ze gaan zorg uit de weg), als zorgmissers (ze krijgen niet de juiste hulp) of als overlastgevers (Rauwerdink-Nijland e.a., 2022; Omlo, 2017; Dynamo International, 2008; Kelderman & Jezek, 2010). Er zijn vijf overeenkomstige kenmerken die de doelgroep van het straathoekwerk karakteriseren in al hun veelzijdigheid: (1) meervoudige problemen, (2) gemarginaliseerd, (3) moeilijkheden met zelfstandig functioneren, (4) schuurt in het persoonlijke leven en (5) schuurt in het maatschappelijke leven.

Context straathoekwerk

Het straathoekwerk is een basisvoorziening in de nuldelijnszorg, en werkt intensief samen met professionals in de eerste- en tweedelijnszorg. De permante aanwezigheid van het straathoekwerk als basisvoorziening in het leven van mensen die buiten de boot (dreigen) te vallen is belangrijk omdat het straathoekwerk hiermee een eerste en laatste vangnet vormt. Het eerste vangnet vormen gaat over dat straathoekwerkers door hun permanente aanwezigheid de doelgroep leren kennen en hen voor het eerst in hun leven kan motiveren voor ondersteuning. Ook kan het straathoekwerk het enige lijntje zijn dat de doelgroep nog met de samenleving heeft, waarmee het straathoekwerk de medemenselijkheid borgt. Zo komt de doelgroep regelmatig terug voor (soms kleine) ondersteuningsvragen, een luisterend oor of advies en soms ook omdat er gewoonweg niets en niemand anders voor ze is. Het straathoekwerk draagt bij aan een bredere binding met de samenleving door in contact te komen met de doelgroep en hen op verschillende fronten perspectief te bieden.

Straathoekwerkers zorgen ervoor dat er een plek is voor de doelgroep in de wijken waar zij hun tijd doorbrengen.

Het straathoekwerk heeft een preventieve en een curatieve functie, wat inhoudt dat zij zowel inzet op het voorkomen van problemen als het oplossen van ontstane problemen voor de doelgroep en voor hun omgeving. Laagdrempeligheid, de mogelijkheid tot langdurig contact en de belofte om er voor hen te zijn als dit nodig is, maakt dat straathoekwerkers problemen kunnen oplossen als ze nog behapbaar zijn, ervoor kunnen zorgen dat situaties niet sneller (of te snel) slechter worden, situaties kunnen stabiliseren, waardoor (hopelijk) erger kan worden voorkomen en problemen samen met de doelgroep kunnen worden verminderd. Er heerst verwarring over de rol van het straathoekwerk in repressie, het aanpakken van problemen. Het straathoekwerk heeft bij uitstek niet als doel om anderen schade toe te brengen, in hun vrijheid of autonomie te beperken of om de wet te handhaven.

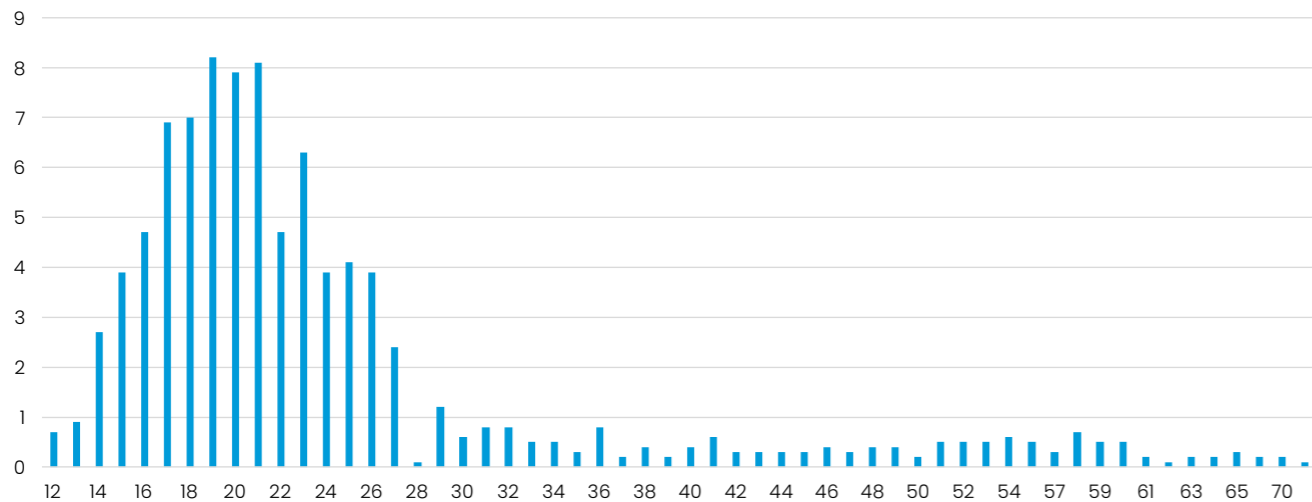
Doordat het straathoekwerk zich inzet voor mensen in gemarginaliseerde posities kan zij – indirect – wel bijdragen aan het terugdringen van overlast.

Het straathoekwerk is een van de basismethodieken binnen het sociaal werk, en wordt gekenmerkt door het outreachende karakter. Outreachend werken is nodig als mensen, die het wel nodig hebben, niet bereikt worden door reguliere voorzieningen. Het is nodig om contact te leggen met deze mensen, hun vertrouwen te winnen en present te blijven (Baart, 2011; Stam, 2013). Het contact leggen is nooit een doel op zich, maar altijd een eerste stap in het proces dat gericht is op het verbeteren van leefomstandigheden en de sociale situaties van mensen in nood (Andersson, 2013).

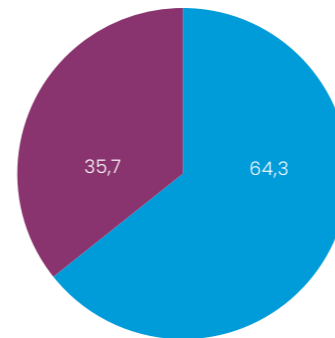
1. Doelgroep

1.1 Wie is de doelgroep?

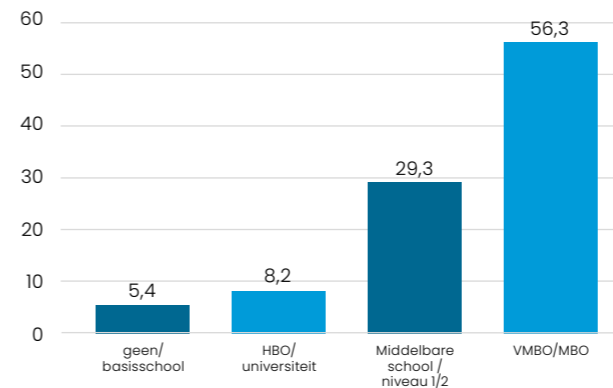
Het straathoekwerk bereikt mensen in de leeftijd van 12 tot 78 jaar. We zien dat de grootste groep tussen de 14 en 28 jaar oud is (Figuur 1, onder). Verder zien we dat 64,3 % man is en 35,7% vrouw (Figuur 2). Ook geeft 62,9% aan dat zij een bi-culturele achtergrond hebben van Nederlands en een andere culturele achtergrond (Figuur 3). Van de doelgroep geeft 56,3% een Mbo-opleiding te volgen (Figuur 4) en heeft 80,6% een dagbesteding zoals school, vrijwilligerswerk, werk of zorg voor een huishouden (Figuur 5).

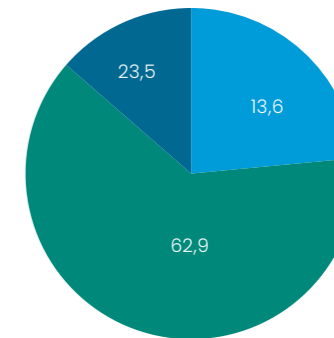
Figuur 1, leeftijd

Figuur 2, geslacht. ■ Man ■ Vrouw

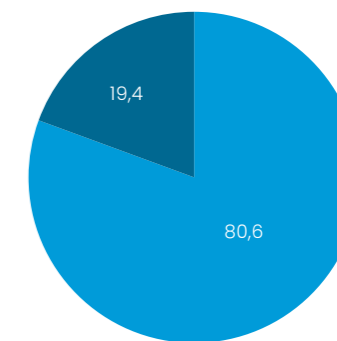

Figuur 4, opleiding

Figuur 3, achtergrond.

■ Nederlands ■ Andere ■ Combi Nederlands en andere

Figuur 5, dagbesteding. ■ Dagbesteding ■ Geen dagbesteding

1.2 Hoe ziet het contact met het straathoekwerk eruit?

Hoe lang de doelgroep contact heeft met het straathoekwerk varieert. We zien dat 29,8% van de doelgroep tussen de 0-3 maanden contact heeft met het straathoekwerk, dat 26,3% tussen de 4-11 maanden contact heeft met het straathoekwerk, dat 18,4% tussen de 1-2 jaar contact heeft met het straathoekwerk en dat 25,5% drie jaar of langer contact heeft met het straathoekwerk (Tabel 1).

Duur	Percentage
1-3 maand	29,8
4-11 maand	26,3
1-2 jaar	18,4
3 jaar of langer	25,5

Tabel 1: duur contact met het straathoekwerk

Ook voor hoe vaak de doelgroep contact heeft met het straathoekwerk laat een gevarieerd beeld zien. Hier zien we dat 13,9 % minder dan 1x per maand contact heeft, dat 14,6% maandelijks contact heeft, dat 17,5% elke twee weken contact heeft, dat 22,3% wekelijks contact heeft en dat 31,7% vaker dan 1x per week contact heeft met het straathoekwerk (Tabel 2).

Intensiteit	Percentage
<1x per maand	13,9
1x per maand	14,6
1x per 2 weken	17,5
1x per week	22,3
>1x per week	31,7

Tabel 2: intensiteit contact met het straathoekwerk

1.3 Bijdrage straathoekwerk voor de doelgroep

De bijdrage van het straathoekwerk beschrijven we door voor de vijf karakteristieke kenmerken van de doelgroep van het straathoekwerk te beschrijven hoe die zich ontwikkelen terwijl de doelgroep in contact is met het straathoekwerk. De vijf kenmerken zijn: (1) meervoudige problemen, (2) gemarginaliseerd, (3) moeilijkheden met zelfstandig functioneren, (4) schuurt in het persoonlijke leven en (5) schuurt in het maatschappelijke leven.

We laten in deze brochure alleen de significante bijdragen van het straathoekwerk zien en bekijken daarom de kenmerken: gemarginaliseerd, moeilijkheden met zelfstandig functioneren en schuurt in het persoonlijke leven.

Voor meer informatie over deze kenmerken én de volledige resultaten, verwijzen we naar het boek *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk van Evelien Rauwerdink-Nijland & Judith Metz (2022)*.

Gemarginaliseerd

De doelgroep van het straathoekwerk wordt gekenmerkt door hun gemarginaliseerde positie in de samenleving.

Gemarginaliseerd houdt in dat de doelgroep ervaart onvrijwillig uitgesloten te zijn van zinvolle deelname aan de samenleving, en van de rechten, kansen en middelen die normaal gesproken beschikbaar zijn voor deze deelname. Het straathoekwerk heeft een significante bijdrage als we kijken naar het verminderen van het gevoel van sociale overbodigheid en spanningen.

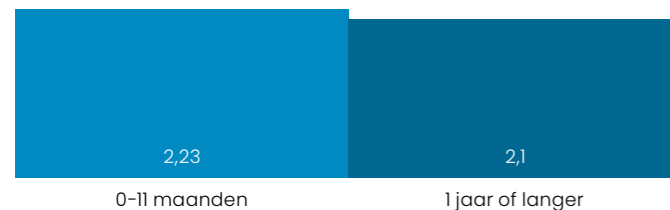
Sociale overbodigheid

Sociale overbodigheid gaat over het gevoel er niet toe te doen en niet mee te tellen in de samenleving. Het verminderen van het gevoel van sociale overbodigheid bij de doelgroep is nodig om ervoor te zorgen dat mensen zich verbonden voelen, meer geneigd zijn om contacten te leggen en zich dus niet terug te trekken uit de samenleving.

Het gevoel van sociale overbodigheid is onderzocht door de doelgroep te vragen in hoeverre zij zich gezien voelen, voor iemand belangrijk zijn en of hun stem meetelt. De doelgroep van het straathoekwerk kon vragen beantwoorden met een vijfpuntschaal: 'helemaal niet mee eens' (score 1) tot 'helemaal mee eens' (score 5).

Een hogere score betekent een hoger gevoel van sociale overbodigheid.

Als we kijken naar verschillen tussen de twee groepen gericht op hoe lang de doelgroep contact heeft met het straathoekwerk zien we dat de groep die één jaar of langer contact heeft met het straathoekwerk zich significant minder sociaal overbodig voelt ($M=2,10$, $p=.010$) dan de doelgroep die korter dan een jaar contact heeft ($M=2,23$).

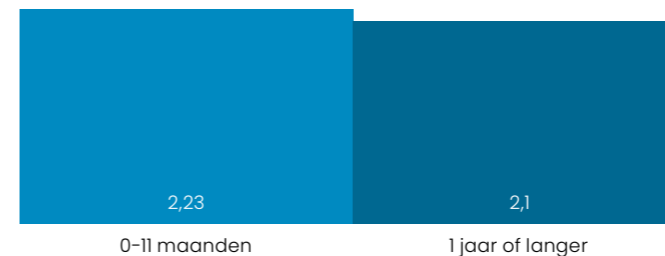
Figuur 6: gemiddelde score over drie metingen voor sociale overbodigheid en duur

Spanningen

Kenmerkend voor de doelgroep van het straathoekwerk is dat zij langdurig spanningen en stress ervaren. Het verminderen van die spanningen is nodig omdat het hun dagelijks functioneren belemmert en langdurige blootstelling aan spanningen samenhangt met depressie, burn-out en angststoornissen.

De ervaren spanningen zijn onderzocht door de doelgroep te vragen in hoeverre zij overstuur zijn geweest door iets dat onverwacht gebeurde, of zij zenuwachtig en gestrest zijn geweest, gevoeld dat het goed met hen ging en gevoeld dat problemen zich zo sterk opstapelden dat ze niet meer op te lossen waren. De doelgroep van het straathoekwerk kon de vragen beantwoorden met een vijfpuntschaal: 'helemaal niet mee eens' (score 1) tot 'helemaal mee eens' (score 5). Een hogere score betekent een hogere mate van ervaren stress.

De doelgroep die langer dan 1 jaar contact heeft met het straathoekwerk ervaren significant minder spanningen ($M=2,68$, $p=.001$) dan de groep die tussen de 0-11 maanden contact heeft met het straathoekwerk ($M=2,84$).

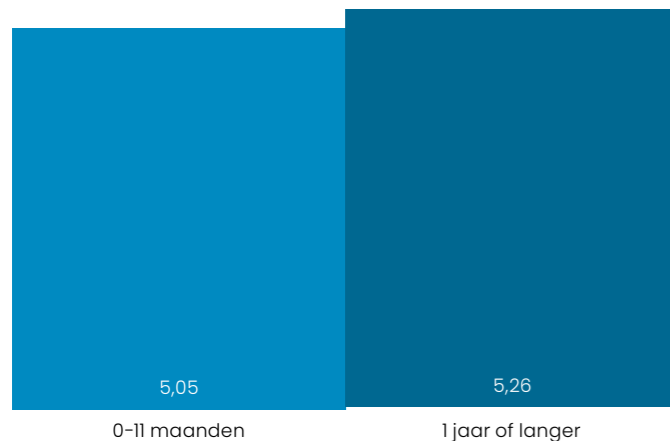
Figuur 7: gemiddelde score over drie metingen voor spanningen en duur

Moeilijkheden in zelfstandig functioneren

Wat we ook weten van de doelgroep van het straathoekwerk is dat het lastig voor hen is om zelfstandig hun leven te leiden in afstemming met hun (sociale) omgeving. In het onderzoek hebben we gekeken naar de betekenis van het straathoekwerk voor de moeilijkheden met zelfstandig. We hebben significante bijdrage kunnen onderscheiden op dagelijkse handelingen en geld.

Dagelijkse handelingen

Bij dagelijkse handelingen gaat het om het uitvoeren van basale activiteiten van zelfzorg en de mate waarin doelgroep in zichzelf in staat acht om deze (duurzaam) uit te voeren. Hier gaat het over hoe vaak iemand doucht, genoeg en gezond eet en hun post lezen (zowel fysieke post als online post, zoals e-mails). De bijdrage van het straathoekwerk aan het versterken van het dagelijks handelen van de doelgroep is onderzocht door de doelgroep te vragen in hoeverre zij zich gewassen of gedoucht hebben, genoeg en gezond gegeten hebben en of zij hun post geopend en gelezen hebben. De doelgroep kon de vraag beantwoorden met een zevenpuntschaal: 'niet' (score 1) tot 'vaker dan 1x per dag' (score 7). Een hogere score betekent een hogere mate dagelijkse handelingen. De doelgroep die langer dan 1 jaar heeft met het straathoekwerk, heeft een significant hogere score ($M=5,26$, $p<.001$) op de dagelijkse handelingen dan de doelgroep die tussen 0-11 maanden contact heeft ($M=5,05$). Dit betekent dat de doelgroep die langer dan een jaar contact hebben met het straathoekwerk vaker hun dagelijkse handelingen uitvoeren dan de doelgroep die tussen de 0-11 maanden contact heeft met het straathoekwerk.

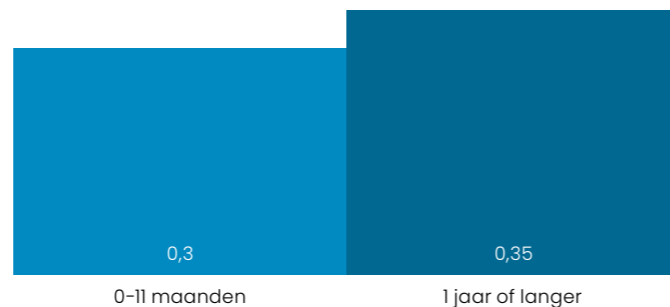
Figuur 8: gemiddelde score over drie metingen voor dagelijkse handelingen en duur

Geld

Bij geld gaat het over de balans tussen inkomen en uitgaven, de keuzes die de doelgroep maakt gezien deze balans en of iemand wel of geen schulden heeft. Het merendeel van de doelgroep van het straathoekwerk heeft financiële problemen. De bijdrage van het straathoekwerk aan de gezonde financiële situatie van de doelgroep is onderzocht door de doelgroep te vragen naar hun financiële

situatie, waarbij zij konden kiezen uit 3 antwoorden: ik heb schulden, ik heb geen schulden en anderen betalen voor mij.

Als we kijken naar het verschil in wel of geen schulden hebben bij de twee groepen gericht op hoe lang de doelgroep contact heeft met het straathoekwerk over de drie meetmomenten, zien we een aanwijzing voor significantie ($p=0,09$). De doelgroep die langer dan 1 jaar contact heeft met het straathoekwerk heeft vaker schulden ($M=0,35$) dan de doelgroep die tussen 0-11 maanden contact heeft ($M=0,30$).

Figuur 9: verschil score over drie metingen voor geld en duur

Schuurt in persoonlijke leven

Verder is het kenmerkend voor de doelgroep dat zij een constante wrijving in hun persoonlijke leven ervaren. Dit als gevolg van het ontbreken persoonlijke relaties, omdat de problematiek van de doelgroep voor spanningen zorgt of omdat hun persoonlijke omgeving een probleem vormt.

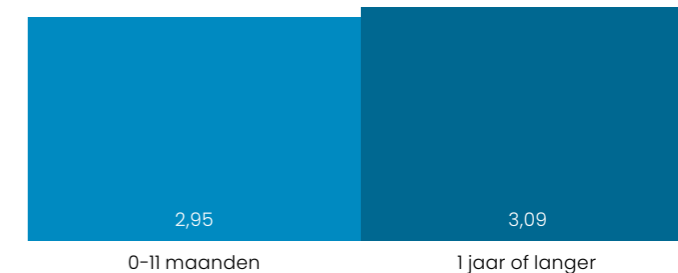
Sociaal netwerk

Het ontberen van een kwalitatief goed sociaal netwerk betekent dat de doelgroep zich minder (of niet) gezien voelt, zich nergens onderdeel van voelen en geen mogelijkheden hebben om praktische, emotionele en sociale steun te krijgen of te ervaren vanuit dit sociale netwerk.

De bijdrage van het straathoekwerk aan de kwaliteit en kwantiteit van het sociaal netwerk van de doelgroep is onderzocht door de doelgroep te vragen naar het aantal contacten in hun familie- en vriendenkring, de mate waarin zij steun ervaren van deze personen en hoe tevreden zij zijn over deze steun.

Er is gebruik gemaakt van een vijfpuntschaal: (1) lage kwaliteit, (2) beperkte kwaliteit, (3) redelijke kwaliteit, (4) goede kwaliteit en (5) uitstekende kwaliteit. Een hogere score betekent sterker sociaal netwerk.

De doelgroep die langer dan een jaar contact heeft met het straathoekwerk beschikt significant ($M=3,09$, $p=0,003$) over een sterker sociaal netwerk dan de doelgroep die tussen de 0-11 maanden contact heeft met het straathoekwerk ($M=2,95$).

Figuur 10: gemiddelde score voor sociaal netwerk en duur over drie metingen

2. Persoonlijke omgeving

De persoonlijke omgeving is de omgeving (of concreet: de plek) waar de doelgroep op dat moment slaapt. Dit een vaste thuissituatie zijn, een tijdelijke plek bij een kennis of familieleden, maar het kan ook de crisisopvang zijn of begeleid wonen. De personen die aanwezig zijn in deze omgeving noemen we informele zorgverleners, dit omdat de doelgroep doet vanwege hun problematiek een onevenredig groot beroep op de ondersteuning en zorg vanuit de persoonlijke omgeving. In deze paragraaf beschrijven we wie de informele zorgverleners van de doelgroep zijn en hoe zij contact hebben met het straathoekwerk, wat de betekenis is van het straathoekwerk voor het welbevinden en of de informele zorgverleners zelf ondersteuning ontvangen van het straathoekwerk.

2.1 Wie zijn de informele zorgverleners?

Het merendeel van de informele zorgverleners is familie van de doelgroep, waarvan 47% een ouder is en 16% een ander familielid. Dit betekent dat 37% van de informele zorgverleners geen familie is, zoals bijvoorbeeld een vriend of kennis.

Informele zorgverlener	%
Ouder	47
Ander familielid	16
Geen familielid	37

Tabel 3: Informele zorgverleners

Ook zien we dat 64% van de informele zorgverleners een vrouw is en 36% zich als man identificeert. Informele zorgverleners verschillen in leeftijd. Zo zien we dat 36% van de informele zorgverleners tussen de 17-35 jaar is, dat 36% tussen 36-50 jaar is en 18% 51 jaar of ouder is.

Geslacht	%
Vrouw	64
Man	36

Tabel 4: Geslacht informele zorgverleners

Als we kijken naar het opleidingsniveau zien we dat 25% van de informele zorgverleners geen opleiding of alleen basisschool afgerond heeft (heel laag), dat 5% een laag opleidingsniveau heeft (praktijkonderwijs of Vmbo), dat de grootste groep Mbo gevolgd heeft (54%) en dat 16% een hoog opleidingsniveau heeft (Hbo of universiteit).

Opleidingsniveau	%
Geen opleiding of basisschool	25
Praktijkonderwijs of Vmbo	5
Mbo	54
Hbo of universiteit	16

Tabel 5: Opleidingsniveau informele zorgverleners

Als laatste geldt dat ongeveer 66% van de informele zorgverleners heeft een dag invulling en 29% heeft dit niet. Van 5% weten we niet wat hun voornaamste daginvulling is.

Daginvulling	%
Wel een daginvulling	66
Geen daginvulling	29

Tabel 6: Daginvulling informele zorgverleners

2.2 Hoe hebben informele zorgverleners contact met het straathoekwerk?

Het varieert hoe lang de informele zorgverleners contact hebben met het straathoekwerk. Zo geeft 22% van de informele zorgverleners aan korter dan 6 maanden contact met het straathoekwerk en nog eens 20% tussen 6 maanden en een jaar. Het merendeel van de informele zorgverleners hebben langer dan een jaar contact met het straathoekwerk: 30% heeft tussen 1-3 jaar contact en 28% zelfs langer dan drie jaar beslaat (zie Tabel 7).

Ook variëren de informele zorgverleners in hoe vaak zij contact hebben met het straathoekwerk. Voor 28% geldt dat zij minder dan eens per maand contact heeft, 24% maandelijks, 27% heeft elke twee weken contact en 21% heeft elke week of vaker contact met het straathoekwerk (Tabel 7).

	Totaal n (%)
	111 (100)
Kenmerk van het contact met straathoekwerk	
Duur van het contact	
Minder dan 6 maanden	25 (22.5)
Vanaf 6 maanden tot 1 jaar	22 (19.8)
Tussen 1-3 jaar	33 (29.7)
Langer dan 3 jaar	31 (27.9)
Intensiteit	
Minder dan elke maand	31 (27.9)
Maandelijks	27 (24.3)
Elke 2 weken	30 (27)
Elke week of vaker	(20.7)

Tabel 7 Overzicht kenmerken van contact met het straathoekwerk

2.3 Bijdrage straathoekwerk voor de persoonlijke omgeving

De aandacht vanuit het straathoekwerk voor persoonlijke omgeving en hun informele zorgverleners is belangrijk om twee redenen. Ten eerste heeft het merendeel van de doelgroep conflicten met hun persoonlijke omgeving of hebben zij helemaal geen contact meer met gezinsleden of familieleden doordat deze conflicten te hoog opgelopen zijn. Ten tweede hebben velen van de doelgroep te maken met problemen in hun persoonlijke omgeving bijvoorbeeld binnen het gezin of in hun familie.

Eigen waarde

De bijdrage van het straathoekwerk aan het gevoel van eigenwaarde van de informele zorgverleners is onderzocht door te vragen in hoeverre de informele zorgverlener sinds het contact met het straathoekwerk door zorgen slaap tekortgekomen is, zichzelf als een nutteloos iemand beschouwd heeft, het zelfvertrouwen verloren heeft, zichzelf ongelukkig en neerslachtig voelde en het gevoel heeft gehad voortdurend onder druk gestaan te hebben.

De informele zorgverleners hebben de vragen beantwoord met een vierpuntschaal: (1) helemaal niet, (2) minder dan normaal, (3) even vaak dan normaal en (4) meer dan normaal.

Een lagere score betekent dat informele zorgverleners positieve verandering hebben ervaren in het gevoel van eigenwaarde, dus dat iemand zich beter over zichzelf is gaan voelen sinds het contact met het straathoekwerk.

Informele zorgverleners die langer contact hebben met het straathoekwerk ervaren een positieve verandering en hebben dus een hoger gevoel van eigenwaarde ($B=-.202, p=.019$).

Eigen regie

De bijdrage van het straathoekwerk aan ervaren eigen regie van de informele zorgverleners is onderzocht door te vragen in hoeverre de informele zorgverlener het gevoel hebben sinds het contact met het straathoekwerk zinvol bezig te zijn, zichzelf in staat voelen om eigen beslissingen te nemen en de eigen moeilijkheden de baas te kunnen, sinds het contact met het straathoekwerk.

De informele zorgverleners hebben de vragen beantwoord met een vierpuntschaal: (1) helemaal niet, (2) minder dan normaal, (3) even vaak dan normaal en (4) meer dan normaal. Een hogere score betekent hier dat een informele zorgverlener een *positieve* ervaren verandering heeft in de eigen regie, dus dat iemand het meer het gevoel heeft gehad zelf regie te hebben, sinds het contact met het straathoekwerk.

Als we kijken naar hoe lang informele zorgverleners contact hebben met het straathoekwerk, zien we dat de informele zorgverleners die langer contact hebben met het straathoekwerk, meer eigen regie ervaren, sinds dat contact met het straathoekwerk ($B=.170, p=.072$).

Welbevinden

De bijdrage van het straathoekwerk aan het ervaren welbevinden van de informele zorgverleners is onderzocht door te vragen in hoeverre de informele zorgverlener sinds het contact met het straathoekwerk plezier beleefd aan dagelijkse bezigheden, in staat is eigen problemen onder ogen te komen en of iemand zich alles bij elkaar genomen redelijk gelukkig gevoeld heeft.

De informele zorgverleners hebben de vragen beantwoord met een vierpuntschaal: (1) helemaal niet, (2) minder dan normaal, (3) even vaak dan normaal en (4) meer dan normaal. Een hogere score betekent hier dat een informele zorgverlener een positieve ervaren verandering heeft in het welbevinden, dus dat iemand zijn welbevinden verbeterd is, sinds het contact met het straathoekwerk.

Informele zorgverleners die langer contact hebben met het straathoekwerk, ervaren een positieve verandering in hun welbevinden ($B=.190, p=.051$). Dat betekent dat de welbevinden van informele zorgverleners verbeterd naarmate de duur van het contact met het straathoekwerk langer is.

Ondersteuning straathoekwerk aan informele zorgverleners

De omvang van praktische ondersteuning van het straathoekwerk aan de informele zorgverleners is onderzocht door de informele zorgverleners te vragen of zij ondersteuning ontvangen hebben via het straathoekwerk. Informele zorgverleners konden antwoord geven door middel van 'ja' of 'nee'.

Ongeveer de helft van de informele zorgverleners (52,3%) geeft aan zelf ondersteuning te hebben ontvangen via het straathoekwerk (zie figuur 11).

Figuur 11: Ontvangen hulp informele zorgverleners via het straathoekwerk ■ Ja ■ Nee

3. Bijdrage straathoekwerk voor leefomgeving

De leefomgeving is de context waarin de doelgroep hun tijd doorbrengt: de fysieke situatie inclusief de inrichting in en rondom woningen én de inwoners en bezoekers van deze omgeving. In deze paragraaf beschrijven we wie aanwezig zijn in de leefomgeving van de doelgroep, hoe zij contact hebben met het straathoekwerk en of hoe lang de personen in de leefomgeving contact hebben met het straathoekwerk van invloed is op de ervaren sociale cohesie in de leefomgeving kijken.

3.1 Wie zijn de personen in de leefomgeving?

De personen in de leefomgeving van de doelgroep van het straathoekwerk die de vragenlijst ingevuld hebben, zijn jongeren (13%), buurtbewoners (34,1%), ondernemers (32,9%) en professionals (20%) (Tabel 8). Als we kijken naar hoe lang zij contact hebben met het straathoekwerk, zien we dat 62,1% langer dan drie jaar contact heeft met het straathoekwerk (Tabel 8).

	Totaal n (%)
	158 (100)
<i>Sociaal-demografische karakteristieken</i>	
Rol in de wijk	
Peer (jongere)	21 (13.3)
Buurtbewoner	54 (34.1)
Ondernemer	52 (32.9)
Professional	31 (19.7)
Duur van het contact	
1-2 jaar	60 (37.9)
3 jaar of langer	98 (62.1)

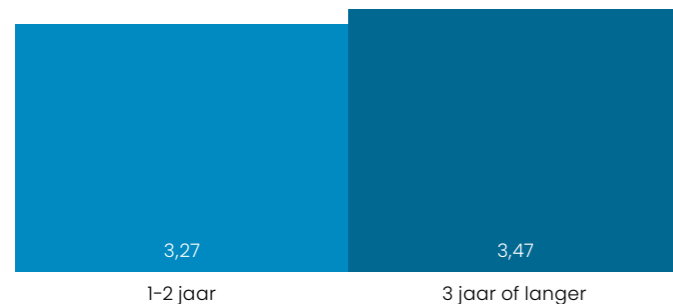
Tabel 8: Achtergrond kenmerken personen in de leefomgeving

Sociale cohesie

Bij sociale cohesie gaat het over in hoeverre de personen in de leefomgeving prettig met elkaar omgaan, mensen tevreden zijn met de bevolkingsamenstelling in de buurt, of mensen zich thuis voelen in de buurt en of mensen in een buurt wonen waar veel saamhorigheid is.

Personen in de leefomgeving konden de vragen beantwoorden met een vijfpuntschaal: 'helemaal niet mee eens' (score 1) tot 'helemaal mee eens' (score 5). Een hogere score betekent een meer ervaren sociale cohesie.

Personen in de omgeving die drie jaar of langer contact hebben met het straathoekwerk ervaren significant ($p=.027$) meer cohesie (gemiddelde score van 3,47 en $SD=0,50$) dan personen in de leefomgeving die tot 2 jaar contact hebben met het straathoekwerk (gemiddelde score van 3,27 en $SD=0,48$) (zie figuur YY).

Figuur 12: gemiddelde score cohesie uitgesplitst in lengte van het contact

Verantwoording

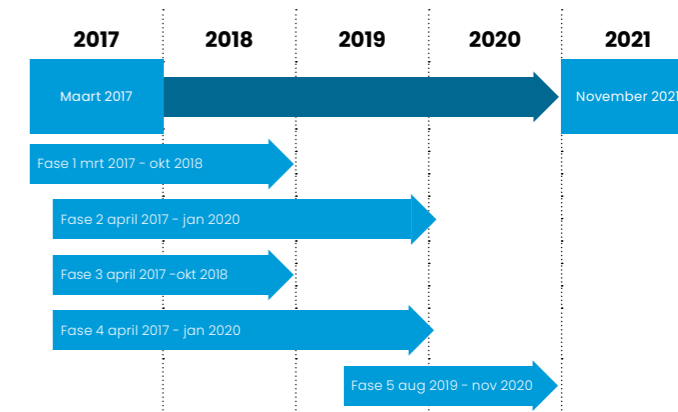
Deze brochure is gebaseerd op onderzoek naar het straathoekwerk dat is uitgevoerd in de periode 2017 tot 2021 door het lectoraat Youth Spot-Jongerenwerk bij welzijnsorganisatie perMens die het straathoekwerk nog in oorspronkelijke vorm uitvoert in Amsterdam en omstreken. Stichting Streetcornerwork, de eerste aanbieder van straathoekwerk in Nederland, is de voorloper van perMens. Aanleiding voor het onderzoek is de behoefte van straathoekwerkers aan een onderbouwde methodiek om hun handelen in hun dagelijkse, complexe en levendige praktijk te expliciteren, legitimeren en van theoretische kaders te voorzien die tevens getoetst zijn in de straathoekwerkpraktijk. De uitgebreide verantwoording van het onderzoek naar het straathoekwerk is te vinden in het boek: *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk*. geschreven door Evelien Rauwerdink-Nijland & Judith Metz en uitgegeven door uitgeverij SWP.

Werkplaats straathoekwerk

Het onderzoek is uitgevoerd volgens 'partnership approach', waarin onderzoekers en professionals uit de onderzoekspraktijk samen een team vormen. Praktisch kreeg dit vorm door gedurende het hele onderzoek samen te werken met 20 senior straathoekwerkers in de werkplaats straathoekwerk. De werkplaats straathoekwerk zorgde ervoor dat alle fasen en stappen van het onderzoek echt op de praktijk van het straathoekwerk toegesneden waren. De werkplaats straathoekwerk heeft: (1) feedback gegeven op het onderzoeksdesign; (2) het onderzoeksprotocol mee ontwikkeld, (3) de onderzoeksinstrumenten voorzien van feedback (4) ervoor gezorgd dat respondenten de verschillende onderzoeksinstrumenten wilden testen en (5) heeft de resultaten gevalideerd.

Onderzoeksopzet

Het onderzoek naar de methodiek straathoekwerk heeft een mixed method design, waarbij zowel kwalitatief als kwantitatief data verzameld zijn in vijf verschillende fasen, die parallel aan elkaar zijn uitgevoerd: (1) beschrijven methodiek straathoekwerk, (2) bijdrage straathoekwerk voor de doelgroep, (3) bijdrage voor de omgeving, (4) ervaren van methodisch handelen en (5) ontwikkelen handboek Straathoekwerk in Nederland.

Figuur 13: Overzicht onderzoek in verschillende fasen

Bijdrage doelgroep

De bijdrage van het straathoekwerk voor de doelgroep, is gebaseerd op een longitudinale observationele cohortstudie waarin 927 respondenten in 14 maanden tijd (september 2017- oktober 2018) maximaal drie keer een (online) vragenlijst hebben ingevuld.

Bijdrage persoonlijke omgeving

Resultaten in dit deel zijn gebaseerd op vragenlijst die eenmalig is ingevuld (tussen maart 2018 en oktober 2018) door informele zorgverleners van straathoekwerk-doelgroep in Amsterdam en omstreken.

Bijdrage omgeving waar doelgroep hun tijd doorbrengt

Resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op een vragenlijst die eenmalig is ingevuld (tussen maart 2018 en oktober 2018) door peers van de doelgroep van het straathoekwerk, buurtbewoners en ondernemers in de wijken waar straathoekwerkers werken in Amsterdam en omstreken én op een vragenlijst die ingevuld is door professionals die in de wijk werkzaam zijn.

Fasen

Voor alle vragenlijsten geldt dat we in zeven stappen tot rapportage zijn gekomen. In stap 1 hebben we onderzoek instrumentarium ontwikkeld en vervolgens hebben we (2) deze onderzoek instrumentarium getest. Voor de doelgroep geldt dat er zes mensen uit de doelgroep meegekeken hebben en voor zowel de thuissituatie als de leefomgeving waren dit twee personen. Ook de werkplaats Straathoekwerk heeft tweemaal meegekeken. Aanpassingen zijn gedaan op basis van hun feedback gericht op begrijpelijkheid, toepasbaarheid en vormgeving. In de derde stap is samen met de werkplaats straathoekwerk n protocol ontwikkeld om de dataverzameling wetenschappelijk verantwoord en goed uitvoerbaar voor de straathoekwerkpraktijk te laten verlopen. Dit protocol is op te vragen via lectoraat Youth Spot. In de vierde stap zijn alle straathoekwerkers van perMens (90) getraind in de uitvoering van dit protocol en hebben na afloop van de training allen een veldgids ontvangen waarin de belangrijkste zaken uit het protocol beschreven stonden. In de vijfde stap stond de dataverzameling centraal.

Vervolgens is in stap zes alle data geanalyseerd. Hieronder beschrijven we de analyses die toegepast zijn.

Bijdrage doelgroep

Daar waar we geen gebruik hebben gemaakt van gevalideerde schalen, hebben we per subschaal gebruik gemaakt van een factoranalyse en een betrouwbaarheidsanalyse. Hierbij zijn we uitgegaan van één factor per subschaal en een redelijke (0.5) tot hoge (0.9) betrouwbaarheid (Cronbach's alfa). Voor de subschaal "Dagelijkse handelingen" hebben we een uitzondering gemaakt. Deze subschaal heeft een iets lagere betrouwbaarheid (0.475) en hebben we alsnog getoond omdat het inhoudelijk een belangrijke bijdrage levert aan het straathoekwerk.

We hebben beschrijvende statistiek gebruikt om een algemeen inzicht te geven over de kenmerken van de doelgroep per meting.

Hier hebben we gebruik gemaakt van gemiddelde scores, aantallen, percentages en de chikwadraattoets (om verschillen tussen groepen te kunnen laten zien) omdat de uitkomstmaten gemeten waren met een categorische variabele, waardoor geen gemiddelde scores mogelijk waren of omdat dit inhoudelijk een meer voor de hand liggende keuze was.

Om te kunnen toetsen of bepaalde onderdelen te generaliseren zijn naar een bredere groep mensen (populatie) hebben we ook naar de gemiddelde score over drie metingen gekeken. Hier hebben we gebruik gemaakt van Linear Mixed Models (LMM) in SPSS. Dit model is betrouwbaar wanneer wordt gerekend met longitudinale data (meerdere metingen over een langere periode) waar ook missende data in voorkomt (waar niet iedereen alle vragenlijsten heeft ingevuld) (Twisk, 2013).

Non-respons

Voor het onderzoek naar de bijdrage van het straathoekwerk voor de doelgroep geldt dat er sprake is van non-respons, wat betekent dat niet alle respondenten de drie vragenlijsten hebben ingevuld. In de eerste meting deden 927 respondenten mee, in de tweede meting waren dit er 476 en in meting drie waren dit er 341. Respondenten konden een vragenlijst missen en dan weer in beeld zijn en dus de derde vragenlijst invullen of het kan zijn dat een respondent alleen de eerste vragenlijst ingevuld heeft. We hebben de redenen van uitval bijgehouden (zie Tabel 9).

<u>Redenen niet invullen vragenlijst</u>	Meting 1 Sept-dec 2017 N=927	Meting 2 (%) Jan-mei 2018 N=476 Uitval 49%	Meting 3(%) Juni-sept 2018 N=341 Uitval t.o.v. meting 2 = 28% Uitval t.o.v. meting 1= 63%
(tijdelijke) Positieve uitstroom (school, werk of reguliere voorzieningen en hulpverlening)		11.3	11.3
(tijdelijk) Uit beeld		28.6	37.2
Straathoekwerker heeft respondent niet gevraagd omdat:			
Straathoekwerker wist niet meer wie respondent was of de werker heeft geen contact gelegd		22.6	17.1
Verandering in organisatie (van team of baan verwisseld)		11.8	11.8
Respondent kon de vragenlijst niet invullen door afwezigheid (bijvoorbeeld door detentie of verslavingskliniek)		3.9	2.4
Respondent heeft toestemming ingetrokken -		18.8	17.9
Andere reden (bijvoorbeeld omdat respondent overleden is of omdat de timing voor het invullen van vragenlijst niet paste in contact)		1.3	1.4

Tabel 9: Non-respons

Persoonlijke omgeving

Als eerste is begonnen met het opschonen van de data. Er zijn geen afwijkingen op invuldoor en er zijn geen data errors gevonden (scores die niet mogelijk waren of combinaties die niet konden). Omdat we geen gebruik gemaakt hebben van gevalideerde schalen, hebben we per subschaal gebruik gemaakt van een factoranalyse en een betrouwbaarheidsanalyse. Hierbij zijn we uitgegaan van één factor per subschaal en een redelijke (0.5) tot hoge (0.9) betrouwbaarheid (Cronbach's alfa). Voor de vragenlijst voor de informele zorgverleners hebben we beschrijvende statistiek gebruikt om een algemeen inzicht te geven over de kenmerken van de informele zorgverlener (gemiddelden, aantallen en/of percentages). Voor de subschaal ervaren belasting hebben we gekozen om op item niveau percentages te laten zien om op deze manier de hele breedte te kunnen laten zien. Om uitspraken te kunnen doen over de mentale gezondheid van informele zorgverleners hebben we gebruik gemaakt van een multiple regressieanalyse waarin we de backward procedure gebruikt hebben.

Omgeving waar doelgroep hun tijd doorbrengt

Voor de vragenlijst voor de leefomgeving hebben we beschrijvende statistiek gebruikt om een algemeen inzicht te geven over de kenmerken van de personen in de leefomgeving (gemiddelden, aantallen en/of percentages). Voor de leefomgeving geldt dat we gebruik gemaakt hebben van beschrijvende statistiek (gemiddelden, aantallen en/of percentages). Ook hebben we gekeken of personen uit de leefomgeving verschillen ervaren in de leefbaarheid van de leefomgeving als we inzoomen op hoe lang zij contact hebben met het straathoekwerk. Hiervoor hebben we ook een eenweg-variantie analyse (ANOVA) gebruikt. Een belangrijke kanttekening hier is dat deze analyse alleen gedaan is voor de niet-professionals in de leefomgeving, dus buurtbewoners, peers of ondernemers. De zevende stap is het ontwikkelen van producten voor zowel de praktijk als voor de wetenschap, waarvan deze brochure onderdeel is.

Literatuur

Andersson, B. (2013). Finding ways to the hard to reach- considerations on the content and concept of outreach work. *European journal of Social Work*, 16(2), 171-186. <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.618118>

Baart, A. (2011). *Een theorie van de presentie*. Den Haag.

Coesee, F., Roets, G. & De Bie, M., (2009). Empowering the powerful: challenging hidden processes of marginalization in youth work policy and practice in Belgium. *Critical Social Policy* 29 (3) 421-442. <https://doi0.1177/0261018309105178>

Dewaele, C., Bonte, J., Castermans, E., Roten, S., Vreven, E., Cam, M., Van der. & Christoffels, T. (2021). *Straathoekwerk: het boek*. SAM. Verkregen via <https://www.samvzw.be/sites/default/files/Publicaties/Straathoekwerk%20het%20Boek.pdf>

de Winter, M. (2000). *Beter maatschappelijk opvoeden. Van Gorcum*.

Dynamo International (2008). *Internationaal handboek over de methodologie van het straathoekwerk*. BV Jong.. Verkregen op 29 november 2014 via <https://adoc.pub/internationaal-handboek-over-de-methodologie-van-het-straath.html>

Kelderman, I. (2002). *Straathoekwerk*. Stichting Streetcornerwork.

Kelderman, I. & Jezek, R. (2010). *Sterk op straat. Methodische uitgangspunten van Streetcornerwork*. Stichting Streetcornerwork.

Metz, J.W. (2017). Bijdrage van jongerenwerk aan transformatie. *Jeugdbeleid* 11(4) 235-241. <https://doi.org/10.1007/s12451-017-0158-6>

Omló, J. (2017). *Wat werkt bij: Outreachend werken. Kansen en dilemma's voor sociale wijkteams*. Movisie. Verkregen op 12 oktober 2017 via <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Dossier-wat-werkt-bij-outreachend-werken%20%5BMOV-12693403-1.0%5D.pdf>

Stam, M. (2013). *Het Belang van Onzeker Weten: Over de Revisie van de Verzorgingsstaat*. Lectorale Rede. Hogeschool van Amsterdam.

Rauwerdink-Nijland, E., Dries, L., Van den, Metz, J.W., Verhoeff, A., & Wolf, J. (2022). Informal carers supporting marginalised people who are in touch with social street work. *Family Relations*. DOI toevoegen

Rauwerdink-Nijland, E. & Metz, J.W. (2022). *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk*. SWP.

Rauwerdink-Nijland, E. & Metz, J.W. (2020). *Leven en werken in de rafelrand. Cijfers over de doelgroep en hun ervaring met het straathoekwerk in Amsterdam en omstreken*. Stichting Streetcornerwork. Verkregen via <https://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/publicaties/publicaties-algemeen/youth-spot/2020/leven-en-werken-in-de-rafelrand.html?origin=D98MxPHIS%2Be8MYhDpaWYgg%2CAY5QVwNuQSG97Is5lzdFbQ>

van Doorn, L., Huber, M., Kemmeren, C. Linde, M., Van der, Rakers, M. & Uden, T., Van (2013) *Outreachend werkt!* Movisie.

Wolf, H. (1997). *Straathoekwerk: een algemene inleiding*. Standaard

perMens